

**Nógrád megye Pásztói térség a
Cserhát déli részén fekvő hat község
Garáb, Felsőtold, Alsótold,
Cserhátszentiván, Kutasó, Bokor
önkormányzatainak közös, hosszútávú
területfejlesztési és idegenforgalmi terve.**

Tartalomjegyzék:

1. A Cserhát hegységben található életminőségi és építészeti hagyomány, annak megmaradt emlékei, a terület jellegének megőrzése, annak elve és eszközei.

2. A falvak területfejlesztési és idegenforgalmi leírása

Alsótold

Bokor

Cserhátszentiván

Felsőtold

Garáb

Kutasó

3. A hat falu közös projektjei

A projektek elve összefüggései

leírása

jellege

védelme.

A kijelölt terület megnevezése, kijelölésének oka és védelme.

A területfejlesztési koncepcióban a következő témákat fogalmazzuk meg falvankénti, részletes leírással:

1. A falvak általános leírása

A település általános jellege.

Közúti megközelítés módja.

A település története.

Kulturális emlékei.

Turisztikai látványosság.

Túraútvonalak.

Az önkormányzat fő adatai.

A lakosság szociológiai helyzete.

2. A faluszerkezet leírása és védelme.

Az életviteli hagyomány és annak tükröződése a település szerkezetében.

A természeti környezet és a beépítés viszonya.

A védelem tartalma.

3. A házak leírása és védelme.

A házak építési kora és jellege.

A régi házak védelmének, és az ujjonnan épülő házak építési korlátainak tartalma.

4. A község jelenlegi helyzetéből kiinduló lehetőségeinek megfogalmazása.

A jelenlegi helyzet: ipar, kereskedelem, mezőgazdaság, szolgáltatások, idegenforgalom.

A természeti környezetre és egyéb adottságra épülő lehetőségek.

5. Az önkormányzat által hasznosításra kijelölt terület.

A hasznosítás célja, megnevezése, annak oka, és védelme. (elvek)

A kijelölt területek megnevezése, kijelölésének oka, és védelme. (konkrétumok)

6. Javaslatok a külterületen folytatott mezőgazdasági művelési módra.

A hasznosítás megnevezése, annak oka, és védelme. (elvek)

A kijelölt terület megnevezése, kijelölésének oka és védelme. (konkrétumok)

7. Környezetkímélő beruházási lehetőségek és szabályok.

A kistérségi önkormányzati társulás és a mezőgazdasági társulás lehetőségei.

A kistérségi önkormányzati társulás és a mezőgazdasági társulás szabályzói.

8. A település területfejlesztési és idegenforgalmi elképzelésének részletes leírása a rendezési terv elkészítésének érdekében.

A projektek elve.

Leírása.

A megvalósítás jellege.

Védelme.

9. A községben lévő működő vállalkozások fejlesztése az új energia lehetőség által.

Működési terület.

Energiaigénye.

Munkaerőigénye.

10. A leendő vállalkozások működési területei amelyek a terüfejlesztés által valósíthatók meg magántőkével.

A vállalkozás megnevezése.

Jellege.

A kijelölt terület megnevezése, kijelölésének oka, és a falut védő korlátok.

A létesítménynek a faluhoz és a térséghez kapcsolódásának elve.

Leírása ugyanennek ábrák segítségével.

Elindítási ideje.

Munkaerőigénye.

Energiaigénye.

11. Korlátozó szabályok együttes jogi megfogalmazása.

A Cserhát hegységben található életminőségi és építészeti hagyomány, annak megmaradt emlékei, a terület jellegének megőrzése, annak elve és eszközei.

Ezen a vidéken erdős hegyekkel körülvett, ide jól illeszkedő hagyományos életvitellel rendelkező, és erre logikusan felépített települések sora található. A falvakban fellelhető hagyományok sok egyezést és különbséget mutatnak az ország más területeinek életviteli, és építészeti hagyományaival.

Az időjárás az ország többi részéhez képest hűvösebb, ide jóval később érkezik a tavasz, és a nyár. Az ország déli részéhez képest akár 1 hónap eltérés is jelentkezhet. Az időjárási körülmény jelentősen befolyásolta, hogy itt milyen életmód alakult ki és azt is, hogy hagyományosan milyen növényeket termesztettek.

<i>A napsütés évi összege</i>	<i>1850-1950 óra.</i>
<i>A borultság nyáron 45%, télen 65%.</i>	
<i>A tenyészidőszak</i>	<i>(IV-IX. hó között) hőmérsékleti összegei 3000-3200 C°.</i>
<i>A hőmérséklet évi minimuma</i>	<i>18-17C°.</i>
<i>Az évi középhőmérséklet</i>	<i>300 méteren 9C°</i> <i>500 méteren 8C°</i>
<i>A csapadék évi összege</i>	<i>550-600 mm.</i>

A másik jelentős különbség, ami szintén meghatározó volt, az a föld minősége. A vulkanikus hegyekkel, főleg andezittel, és vulkanikus tufával borított vidéken a humusz, azaz a föld termőrétegének vastagsága nem oly nagy, minősége savanyú jellegű barna termőföld.

A Keleti Cserhát a miocén időszakban keletkezett, kb. 18 millió éve három vulkáni fázis zajlott le, és így a négy sasbérc a Tepke, Bézma, Dobogókő, Cserhátszentiváni-egységek alkultak ki. A Bézma-hegyen a több millió évvel ezelőtti törmelékszórás maradványai jól megfigyelhetők. A Keleti- Cserhát medencéi tektonikus eredetűek, és ezek a pliocén korban süllyedéssel jöttek létre. A Bézma andezittakarójában lajtamészkö, alacsonyabb helyeken szarmata mészkő bukkan elő.

A terület talajtakarójának 61.2%-a agyagbemosódásos barna erdőtalaj, a nagy víztartóképesség akadályozza a jó beszívargást.

Ezen meghatározó földrajzi és geológiai okok miatt az itt élőknek az állattartási és fakitermelési munka volt a történelem során mindig a lehetősége. Ezen a talajon, a füves-legelő területeken nagyon sokfajta, ezt a földet szerető növény található, amelyek jelenléte az állattartásban jó minőségű tejet, és egészséges állatállományt eredményeztek.

A sziklagyeppek állományalkotó füvei, a sziklai csenkesz, a prémes gyöngyperje, a védett magyar perje. Jellemző fajok még a borsos és hatsoros varjuháj, a homoki pimpó, a cseplesz lucerna, az egynyári szikárka, cingár gombafű. A lejtősztyeppéken a csinos árvalányhaj, magyar bogánacs, hegyközi cickafark, bunkós hagyma, Orlay-turbolya, vadsáfrány, tövisperje, vékony csenkesz, selymes boglárka, fekete kökörcsiny, magyar lednek, macskahere, a tejelő és deres duvákfű stb. található.

Ez megváltozott az állattartás szokásainak átalakulásával, mert a szabadtartás helyett az ipari jellegű istálló állattartás került előtérbe. Szarvasmarha tartáson kívül a birka, a kecske és a sertéstartás háttérbe szorult már ebben az időben. Ezzel párhuzamosan elindult az elvándorlás a településekről, és az iparban, építőiparban találtak az emberek egzisztenciális lehetőséget.

A jól működő állattartásos időszak alatt is szerénynek és egyszerűnek mondható élet volt itt, a régi palóc épületek és gazdasági épületek bizonyítják ezt. Ez a szerény, egyszerű életvitel a körülmények szorító jellegéből eredt. A mai korban viszont nagyon sok ember szándékaiban fellelhető, az egyszerű formában megvalósított élet igénye, amely már nem a szegénység szorító talajából táplálkozik.

Tömörebben megfogalmazva a szerény élet teher, ha szegénységből ered, de minőségi létet mutat, ha az egyszerűség önként vállalt, ezért az teher nélküli. A falvakba beköltözők nagy része ilyen okok miatt keresi az egyszerű élet lehetőségeit. Ezen emberek nagy része értelmiségi, akik olyan foglalkozással bírnak, amely megengedi azt, hogy csak a munka kösse össze őket a nagyvárossal, és az is csak rövid időre. Vannak akik csak hétvégén veszik igénybe az itteni lehetőséget, elsősorban regeneráció igényével. Ők azok akik nem tudnak még elszakadni a városi élettől.

Most térjünk vissza a települések történelmében követhető életforma hagyományaira. Azt állapíthatjuk meg, hogy az embereknek ez a terület, már a nagyon korai kortól fogva ideális lakóhely volt.

Cserhátszentiván határában találtak ősember-lakóhelyeket, amelyeknek tárgyasult emlékeit Szécsényben a Kubinyi Ferenc Múzeum őrzi. Találtak ugyanitt ie. VI. és IV. század között itt élt szkíták telepeiről árulkodó zabla-leletet is. Alsótold határában 1961-ben ezer évvel ezelőtti temetkezési, és alatta római-kori településhelyet találtak. Az eddig ismert, nyomtatásban szereplő legrégebbi adat Garábról szól, ahol hazánkban az első premontrei prépost épült a XII. században Szent Hubertról elnevezve.

A hosszú történelmi korszakokban végül kialakult a mai formában is fellelhető életmód, és a hozzá kötődő építési forma. Ez könnyen kimutatható a települések szerkezetében. Azt figyelhetjük meg, hogy amikor a régi falu valamilyen oknál fogva megszűnt (a régi falu helye minden faluban megtalálható, ha másképpen nem akkor annak a területnek nevében, pl. Cserhátszentivánon a "Szálláska" névben) és újat kezdtek foglalni, akkor az új falu területén még legtöbbször erdő volt. Az itt található, állattartásra szolgáló épületeket kezdték átalakítani lakóházzá. Ezek az épületek úgynevezett "kiváltságos" helyekre kerültek, amelyekre az a jellemző, hogy minden szempontból ideális helyre épültek. Az erózió nem érintette a házat, mert nem volt a völgyben alacsonyan, sem magasan, hanem egy ideális határon helyezkedtek el. A házak felett a szántóterület hiánya miatt a saras víz még okozhatott kárt, később a falu körül a hegyoldalon inkább gyepes legelőket alakítottak ki. Volt víz a területén, energetikai szempontból sem volt zavaró tényező. A későbbiekben az erdőt kivágták szükségük szerint, és a helyén megszülettek a belső kertek. Az előbbi építési mód azzal bizonyítható, hogy állnak még olyan épületek, amelyeknek a sarkaiba élő fát építettek be, amit visszavágtak szükség szerint, ehhez a tartó oszlophoz fából készítették a házat, és csak később tapasztották vályoggal. Ezeknél az épületeknél még nincs görgelékű lábazat, csak a későbbiekben készítették ilyen módon házakat. A tető kontyolt lehetett, zsuppal, vagy náddal fedve, az épületek arányai a minimális szükségletből, és az itteni emberi testmagasságból adódtak.

A fa, amit építésnél gerendának használtak tölgyfa volt, amit ugyaninnen vágtak ki. A földem is ilyenből készült, min. 40-60 cm széles, 2-3 cm vastag pallókból. Az újabb házak viszont stabil kőlabazatra, görgelék jellegű kövekből, vagy a falu szélén kialakított kőbányából származtak. A szabad állattartás, és az ehhez szükséges növénytermesztés volt a jellemző, ezért kialakult egy hegyvidéki jellegű, kis méretű falu rendszer. Az akkori létszámnál nagyobbakat nem is tudott volna eltartani egy falu sem. Ez az eredeti ház-mennyiség a későbbiekben sem változott nagyon, csak a lakossági létszám. A 30-as, majd később 50-70-es években még épültek újak, de azok is követték a falu eredeti szerkezetét, és így egyre jobban a völgy alacsonyabb része felé fejlődtek, ahol ezeket az erózió már jobban érintette.

Az utolsó 50 évben nagyon sok körülmény megváltozott, így arra az életmódra ami itt kialakult, már nem volt igény. A települések lakói iparban, szolgáltatásban kezdtek dolgozni, és egyre többen elköltöztek a térségből. A magára maradt falvakat a városiakok kezdték felfedezni, az itteni értékeket felismerve. Az itt élő őslakók viszont egyre súlyosabb, hátrányosabb helyzetbe kerültek.

A térség általános leírása

A falvak vándorlási egyenlege

<i>Bokor</i>	1997-ben -25,2	2000-ben -6	2002-ben -5
<i>Alsótold</i>	1997-ben 3.6	2000-ben 5	2002-ben 8
<i>Cserhátszentiván</i>	1997-ben 21,2	2000-ben -	2002-ben -5
<i>Kutasó</i>	1997-ben -98.2	2000-ben 2	2002-ben 3
<i>Felsőtold</i>	1997-ben -16.6	2000-ben 6	2002-ben -7
<i>Garáb</i>	1997-ben -43.7	2000-ben -	2002-ben -2

Összefoglalva az élettér, és az annak megfelelő építészeti, faluszerkezeti lehetőségekről azt állapíthatjuk meg, hogy az egyszerű, természetes, szerény emberi tulajdonságokkal, és annak megfelelő magatartással rokon. Ezek az emberi tulajdonságok a jelen korszakban nem tartoznak a legnépszerűbb tulajdonságok közé, mert azt tapasztalhatjuk, hogy az egyszerű helyett a magamutogató magatartás, a természetes helyett az erőszakos, a szerény helyett a kihívó tulajdonság a fontos az embereknek.

A "szakrális" fogalom tartalmához kapcsolódnak egyszer az egyházi jellegű építmények, amelyeknek eredeti célja, hogy bennük az emberek találkozhassanak egy másfajta minőséggel a mindennapi életük mellett. Másodszer azt érthetjük e fogalom alatt, hogy helyénvaló, mértékletes, a helyhez simuló, az emberrel és a természettel egységet megvalósító elv. Hasonlóan eredetileg a ház, otthon kialakulása is analógiában áll az emberrel, annak felépítésével. Ezért a jól kiválasztott helyen az ember lényegét tükröző ház szellemi értelemben is helyénvaló. A korabeli városok, városállamok is ilyen elvek mentén szerveződtek. Ezek funkciója lényegesen eltért a korabeli falvakétól, mert ahogy az egyik a földtől elszakadt ember fejlődését volt hivatott biztosítani, addig a másik célja az azzal való küzdelem volt. A mostani korra a városok, és főleg a metropolisok, nagyságuk miatt elveszítették azt a nagyon lényeges tartalmi vonzerőt, amit még a régebbi korok 2000-3000-es városai tudtak biztosítani. A falvak kialakulása részben ösztönös, részben a funkciójukból eredő, korlátként megjelenő tartalom kivetítése. Így már érthető a szegénység korlátjából létrejövő szerénység, és a szerénységet felvállaló mai ember, és az ebből fakadó korlátozó, az élethelyet védő szándéka. A város elveszített funkcióját a mai ember a falvakban találja meg, és az idők múlásával meg fogja annak tartalmi jellegét is változtatni. Biztosan lesznek továbbra is állatartással és mezőgazdasággal foglalkozó emberek az ide költözők közt, ők már most bontogatják szárnyaikat. Őket elsősorban a biogazdaság foglalkoztatja, mert köztudott a kemikáliás gazdaságból eredő élelmiszerek káros hatása.

Így elérkeztünk az ember lelkülete és az őt vonzó táj lelkületének kérdéséhez. Jelen pillanatban ez a vonzás jól működik, de ha a tömegturizmus korlátlanul beteszi a lábát ezekre a helyekre, akkor nem ezek az értékek válnak mérvadóvá. Viszont egyre kevesebb ilyen hely van, ezért ezt a vállalható minőséget védeni kell.

Ezt a védő-korlátozó fogalmat (a jogi szabályozási lehetőségeken kívül) mi MINŐSÉGI-nek nevezzük. Így jött létre a minőségi turizmus, amelyet párosítottuk a művészetekkel, melyben a minőségi igény alapvetően megjelenik. Az értékmegőrzés elvének megfelelő másik működési terület a népi iparművészet, amelynek oktatását szintén felvettük a palettánkra. Az anyagi formában megmaradt értékeket védő és helyreállító tevékenységek közül ezért szívesen látjuk a megőrzés és helyreállítás mestereit, a restaurátorokat, helyet biztosítva az ő képzésükhöz. Így eljutottunk a MŰVÉSZETI TURIZMUS általunk használt fogalmához, és egyben annak háttérét is megmagyaráztuk.

Ezekből a mozgató rugókból következik az, hogy természetes módon az emberben működnie kellene az önkorlátozás elvének, ami a mostani korban szintén kevés ember szándéka, tulajdonsága, ezért a törvény segítsége kell, hogy rendelkezésünkre álljon azért, hogy pótolja az egyéni tulajdonságok hiányát. Ezért a területfejlesztési elképzelésünkben minden eddig felsorolt védelemre szoruló tevékenységre kiterünk és szabályozzuk azokat, amely által a terület kinccsé válik az ország számára is. Szándékunk az, hogy az ide látogatók, és az itt élő emberek az itt lévő értékeket helyesen fogják fel és használják fel, az itt megtalálható lehetőséget pihenés, regeneráció céljára. Ezáltal lehetőségünk van arra, hogy megőrizzük a táj szépségét, a tiszta levegőt és az egyre fogyó, lassan arany árával azonos értéket képviselő iható vizet is.